

quinta, abnegatio propriæ voluntatis, sexta, contemptus mundi. Itaque nisi quis incipiat a gemitu cordis, id est, a vera conversione, et compunctione, frustra nititur ad majora. » Idem sermone sexto decimo in Cantica deplorans penas gehennæ: « Quis dabit, inquit, capiti meo aquam, et oculis meis fontem lacrymarum, ut præveniam fletibus fletum, et stridorem dentium? » Et ibidem exhortans monachos suos ad fletum: « Et tu, inquit, in tua lamentatione Deum cogita factorem, cogita benefactorem, cogita patrem, cogita Dominum. Ad omnia reus es, plange per singula. » Hæc ille: quorum similia in omnibus Scriptoribus sacris inveniuntur: nec minus inveniuntur in omnibus sanctis exempla gemituum, et lacrymarum.

CAP. XII.

De necessitate gemituum, ex auctoritate Ecclesiæ.

Claudam hunc primum libellum auctoritate Ecclesiæ universæ. Ecclesia enim Catholica mater nostra in hymnis sacris, quos decantari instituit in officio divino, frequenter admonet, ut flendo, aut gemendo, Dominum deprecemur.

Feria tertia ad laudes matutinas in feriali officio sic legimus:

Jesum clamus vocibus,
Fientes, precantes sobrie, etc.

Feria quarta ad nocturnum in feriali officio:

Preces gementes fundimus,
Dimittite quod peccavimus.

Feria quarta ad laudes matutinas:

Flendo, et canendo quassumus,
Intende nostris sensibus.

Sabbato ad nocturnum in feriali officio:

Nostris pius cum canticis
Fletus benigne suscipe.

Dominica die ad vespervas de tempore:

Tetrum chaos illabitur:
Audi preces cum fletibus,

Feria tertia ad vespervas feriales:

Munda virore gratis,
Ut facta fletu diluat.

In Adventu Domini ad Laudes:

Omnis pro indulgentia,
Vocem demus cum lacrymis.

In Quadragesima ad vespervas:

Audi, benigne conditor,
Nostras preces cum fletibus.

In Quadragesima ad officium nocturnum:

Ploremus ante Judicem,
Flectamus iram vindicem.

In antiphona illa celebri, quæ canitur post laudes, et post completorium, quæ incipit: « Salve Regina, » sic legimus: « Ad te clamamus exules filii Evæ, ad te suspiramus gementes, et fientes in hac lacrymarum valle. » Scio hæc esse minuta, et omnibus nota: volui tamen ea consideranda proponere, et seorsim diligenter annotare: quia plurimi sic ea legunt, ut non videantur intelligere, vel cogitare quid legant; et dum se putant, Deum laudando, premium promereri, iram in se divinam mentiendo provocant. Nam si verbis profitemur nos gemere, vel plorare, et interim corde arido verba illa sacra pronuntiamus, fortasse etiam, quod absit, ridemus, aut inania cogitamus: nonne rei mendacii apud Deum sumus? Et quid nos impetraturos a Domino sperare possumus, si cum verbis non concordat affectus? Merito reprehendit Propheta, vel potius Dominus per Prophetam, eos, qui labiis Deum honorant, cor autem ipsorum longe est a Deo. Sed majore ratione nos reprehensione dignissimi sumus, si non facimus, quod nos facere dicimus, et alta voce pronuntiamus, quasi Deus nos sit presens, aut non audiat, aut certe irrideri possit. Et ipsa Virgo sanctissima Deipara, quomodo feret, et quam grato animo exaudiet nos dicentes, « Ad te clamamus exules filii Evæ, ad te suspiramus gementes, et fientes in hac lacrymarum valle, » si dum ista pronuntiamus, neque filios infelicis Evæ nos esse meminimus, neque suspiramus ad matrem misericordie, neque gemimus, vel ploramus; sed alacriter, et gaudentes cantamus; neque de valle lacrymarum ad montem Dei ascendere desideramus, imo neque vallem lacrymarum cognoscimus, neque in exilio nos esse existimamus: et si possemus in terris semper vivere, fortasse nunquam de cœlesti patria cogitarem?

Tu igitur, Domine suavis, et mitis, et multa misericordie omnibus invocantibus te, recordare quod pulvis sumus: medere languoribus nostris: flare incipiat Spiritus tuus, et fluant aquæ: mitte ad nos Spiritum sanctum tuum, qui orare nos faciat gemitibus inenarrabilibus. Aut certe si justo tuo judicio, non adsunt nobis lacrymæ oculorum, saltem non desint gemitus cordis. Et si ne hoc quidem beneficio tuo digni sumus, saltem non deficiat nobis amor gemituum, et desiderium lacrymarum.

LIBER SECUNDUS

CAP. I.

De primo fonte, qui est consideratio peccati.

Disseruimus libro superiore de necessitate lacrymarum: nunc de materia, ex qua nascuntur, sive de fontibus, unde profluunt lacrymæ salutare, breviter disseremus. Fontes generales duo sunt, ut antea demonstravimus, malum, et bonum, sive tristitia, et gaudium, unde profluunt lacrymæ amara, et lacrymæ dulces; sive lacrymæ doloris, et lacrymæ amoris, quæ significatæ sunt per fontes abyssi, et cataractas cœli, unde diluvium generale processit in diebus Noe; et per irriguum inferius, et superius, quod Axa poposcit a Patre in libro Josue. Sed duo isti fontes generales in duodecim dividuntur, qui significari videntur in libro Exodi per duodecim fontes aquarum, quos invenerunt in deserto filii Israel, cum primum per mare Rubrum exierunt de Ægypto, ut ad terram promissionis proficiscerentur. Sic enim et Christiani, post Baptismum proficiscentes per desertum mundi ad patriam celestem, duodecim istis fontibus necesse habent, ne ariditate deserti penitus opprimantur.

Primus igitur fons est consideratio deformitatis peccati. Sunt autem tria veluti capita consideranda ut peccati deformitas penitus cognoscat: primo peccatum ipsum: deinde peccatorum multitudo: denique quis ille, qui peccat, et quis ille in quem peccatur.

Quod ad primum attinet, peccatum est offensio Dei, et omnium rerum, quas fecit Deus: proinde quicumque peccat, inimicitiam sumit adversus Deum et adversus omnes res creatas. Cujus typum gessit Ismael, cujus Manus erant *Contra omnes, et manus omnium contra eum*, ut loquitur Moses in libro Genesios. Hoc certe solum si attentè cogitaretur, satis esse deberet, ut homo

peccator horreret, nec auderet quocumque proposito premio illud admittere. Et quidem quod omne peccatum lethale (nam de hoc loquimur) sit offensio Dei, ex definitione colligitur. Sic enim peccatum definit S. Augustinus, quem Theologi omnes sequuntur, *Dicitur, vel factum, vel concupitum contra legem æternam*. Est autem lex æterna ipsa summa, et sempiterna ratio Dei, quæ est ipse Deus: quamvis enim multe dicantur leges, naturales, positivæ, divinæ, humane, ecclesiasticæ, politicæ: omnes tamen ab una æterna Dei lege dependent. Ideo enim justa est quælibet lex quia conformis est æternæ legi, et ab illa derivatur, et est ejus quasi quedam adumbratio. Et ideo peccatum est, si filius non obediatur parenti, vel servus domino, vel civis magistratui, vel populus principi, sive ecclesiastico, sive politico: quia lex æterna Dei justum esse discernit, ut filii parentibus obediatur, et servi dominis, et cives magistratui, et populus principi. Efficitur igitur, ut quicumque peccat, Deum offendat, atque ab obedientia Dei discedat; jugum ejus excutiat; adversus eum inimicitias gerat, et justissimæ ejus vindictæ subiciatur. Id quod testatur Deus ipse per Jeremiam dicens homini peccatori: *A sæculo confregisti jugum meum, rupisti vincula mea, dicitur: Non serviam, et per Isaiam: Transgressi sunt leges, mutaverunt ejus, dissipaverunt fœdus sempiternum: propter hoc maledictio vorabit terram*. Idem testantur supplicia, quia Deus afflixit ab initio Angelos prævaricatores, et primos parentes, et postea filios eorum per diluvium generale, et alias ejusmodi calamitates. Et denique idem testantur pœnæ sempiternæ, quas Deus per Prophetas, et Apostolos in Scriptoribus sanctis peccatoribus comminatur.

Neque solum Deum peccator offendit, sed omnes etiam Dei creaturas offendit, atque

indignationem earum contra se provocat. Primum enim peccatum unius hominis offendit alios homines, quos exemplo suo ad malum invitat, et sæpe corrumpit; ut omittam peccata particularia, quibus unus homo alterum lædit, quæ sunt innumerabilia. Deinde res alias corporales offendit, quas avertit a fine suo vero et proprio, qui est Deus, et detorquet ad finem contrarium Deo. Creavit enim Deus elementa, plantas, animantia, et ipsa luminaria cœli, ut homini deservirent, et per obsequium homini exhibitum ipsi Deo famularentur. Sed cum homo per peccatum a Deo avertitur, reliquæ omnes creaturæ, dum peccatori deserviunt, a Deo quodammodo avertuntur. Atque hoc est, quod Apostolus scribit in Epistola ad Romanos, cum ait: *Expectatio creaturæ revelationem filiorum Dei expectat: vanitati enim creatura subjecta est, non volens, sed propter eum, qui subiecit eam in spe, quia et ipsa creatura liberabitur a servitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei. Scimus enim quod omnis creatura ingemiscit, et parturit usque adhuc.* Quæ omnia satis aperte demonstrant, res omnes creatas quodammodo ægre ferre et cruciari quod servire cogantur peccatoribus. Et propterea mirum non est, si in tempore novissimo facultate a Deo accepta, pugnet cum illo orbis terrarum contra insensatos. Præterea offendit animas, quæ in purgatorio degunt, quia privat eas suffragiis, quibus refrigerari possent, si homo justus esset. Item offendit Angelos sanctos, et animas beatas, quibus non minus displicet peccatum novum, quam placet nova conversio peccatorum: *Gaudium enim in cælo super uno peccatore penitentiam agente.* Offendit etiam (quod admirabile est) ipsam gehennam: quo enim magis crescit multitudo impiorum, eo crescit etiam magis supplicium ipsorum. Hæc enim causa est, cur dives epulo ab Abrahamo petierit, ut mitteret Lazarum ad fratres suos, ut testaretur eis, ne et ipsi descenderent ad locum tormentorum: non enim ex charitate id petere potuit homo reprobus, sed ex amore proprio petiit, ne ex præsentia fratrum dolor ipsius cresceret. Denique offendit ipse se omnis, qui peccat, quoniam spoliat animam suam gratia Dei, ex qua remanet cæcus, et nudus, et pauper et miser, et miserabilis, quamvis ex interna mentis cæcitate, sibi dives, et locupletatus, et nullius egerit sibi videatur, ut dicitur in Apocalypsi. En igitur quanta sit, et quam

lacrymabilis deformitas, et crudelitas, et malitia venata peccati.

Vere scribit S. J. Chrysost. neminem lædi, nisi a se ipso, quoniam omne malum, quod extrinsecus advenit, sive ab hostibus, sive ab elementis, sive a morbis, sive a Diabolo, omnia cooperantur in bonum, si peccatum absit, nam cum peccatum abest, Deus adest, et *Si Deus pro nobis, quis contra nos?* At cum quis animam suam peccati veneno interficit, simul omnia pereunt bona, et irruit in hominem innumerabilis turba malorum. Quare si peccator ista consideraret, vix fieri posset, quin totus verteretur in lacrymas. Sed quoniam potest homo se ipsum occidere per peccatum, sed non potest ipse se vivificare per gratiam, clamet sæpe dum vivit, *Illumina, Domine, oculos meos ne unquam obdormiam in morte; ne quando dicat inimicus meus, prævaluit adversus eum.* Et si forte in morte jam obdormierit, et ex magna misericordia Dei, clamantem spiritum intus in corde audierit: *Surge qui dormis, et exsurge a mortuis, et illuminabit te Christus;* caveat, ne sinat obdurari cor suum sed audiat vocantem a morte ad vitam: non enim gratiam vocationis donaret, nisi et vitam donare diserneret. Sequatur igitur prævenientem, ambulet cum comitante, laboret in gemitu suo, lavet per singulas noctes lectum suum: sic enim tandem respirabit in misericordiis Domini, et cantabit in viis ejus, *Quia magna est gloria Domini.*

Veniamus nunc ad multitudinem peccatorum, quod erat alterum caput. Profecto si quis mentem convertat ad multitudinem peccatorum, quæ ab unoquoque nostrum quotidie perpetrantur, obstupescet omnino, et horrebit. Propheta David clamet et dicit: *Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me, Domine.* Quasi dicere vellet, tot esse nostra delicta ut numerari non possint: præsertim cum multa sint nobis occulta, quæ oculis Dei non fugiant, quamvis oculos nostros fugiant. Hinc Beatus Apostolus etiam clamet: *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum: qui enim judicat me, Dominus est, qui multa fortasse deprehendet et reprehendet in me, quæ ego non reprehendo, quia non deprehendo.* Quis sapiens hanc tantam miseriam non vehementer deploret? Sed Propheta David pergit ad majora, quippe qui divina luce illustratus, multa videbat, quæ nostris tenebris valde minuta, aut etiam nulla esse videntur. Sic enim lo-

quitur in alio Psalmo: *Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, et sicut onus grave gravatæ sunt super me.* Quorum verborum hæc videtur esse sententia: Iniquitates meæ multe sunt, et magnæ; et quidem tam multe, ut me totum obruant, et super caput meum exaltentur: quo modo quo quis immersus in aquis undique aquis obruitur. Nec solum iniquitates meæ undique me operiunt multitudine sua, sed etiam mole sua ita me gravant, ut importabiles mihi esse videantur. Hæc videbat David, et ideo lavabat per singulas noctes lectum suum: nos ne minimam quidem partem peccatorum nostrorum cognoscimus, et ideo peccata nostra corde arido tum ipsi Deo, tum Sacerdotibus confitemur. Cujus rei causa est, quia peccatorum multitudinem, et gravitatem pauci sunt qui in statera serie considerationis appendant.

Sed audiamus quid Apostoli de multitudine delictorum dicant. S. Joannes in epistola sua: *Si dixerimus, inquit, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et non dixit, non habuimus, sed, non habemus;* ut ostendat, etiam in illa summa vitæ perfectione, peccatum in se agnoscere. Et S. Jacobus adhuc clarius: *In multis offendimus omnes.* O nos vere cæcos, et miseros, quis delicta nostra numerabit, si Apostoli, post acceptum Spiritum sanctum, et illo copioso imbre mundati, non mentiuntur, cum dicunt: *In multis offendimus omnes?* Et si *Septies in die cadit justus,* ut Sapiens loquitur, quoties cadent injusti, et imperfecti? nonne saltem septuagies septies?

Hæc sane consideratio ita me terret, et confundit, ut videar mihi semper in luto et sordibus volutari, vel certe inter spinas, et tribulos sic ambulare, ut punctiones frequentes evitare non possim. Unde illud Isaïæ mihi, et mei similibus convenienter aptari censeam: *A planta pedis usque ad verticem capitis non est in eo sanitas.* Et fieri poterit ut quis hæc vulnera, has sordes, hæc innumerabilia delicta verborum, operum, cogitationum, omissionum attente consideret, et non amarissimè fleat? Fateor, mihi Virgineum Deiparam ea de causa præter alia dona valde admirabilem videri, quod immaculata semper ambulaverit in via lutosâ hujus vitæ, et intacta inter spinas hujus deserti, et hanc ejus gloriam inter illa magna numerandam imprimis esse, de quibus ipsa cecinit, *Fecit mihi magna, qui potens est.* Sed si privilegium

Deiparæ est, omni peccato carere, et ad culpas ablucendas lacrymis non indigere: nos tamen eniti debemus, ut ad ejus puritatem quam vicinissime propinquemus. Id vero tunc facimus, cum per Dei gratiam, et ejusdem Virginis intercessionem, peccata cavemus, et culpas admissas primo quoque tempore lacrymis abunde festinamus.

Restat caput postremum, de comparisonem hominis cum Deo: hæc enim comparatio, si, ut oportet, destituatur, satis efficax esse poterit ad flumen lacrymarum de petra durissima cordis humani eliciendum. Quid igitur est Deus, quem homo peccator offendit? et quid est homo, a quo Deus immortalis offenditur? Deus est res quædam ex se sufficiens, et nullius egens, juxta illud Prophetæ, *Deus meus es tu, quia bonorum meorum non eges.* Homo est res nihil omnino ex se habens, et omnium bonorum egens. Quale igitur monstrum est, si quod est ex se nihil, et mendicare cogitur a Deo, fonte omnium bonorum, omnia sibi necessaria, erigat manus, ut pugnet contra ipsum Deum? Quid est Deus, et quid est homo? Deus est Rex sæculorum, qui semper fuit, et semper erit, et qui idem semper est, et anni ejus non deficiunt; homo est vapor ad modicum parens, qui paulo autem non erat, et paulo post non erit, et nunc esse momentaneum possidet, Quomodo igitur audeat homo tam fragilis Deum, qui solus habet immortalitatem ad iracundiam provocare? Quid est Deus, et quid est homo? Deus est omnipotens, apud quem nihil est impossibile, et cui nemo resistere potest; homo est vermiculus terræ, subjectus vestigiis Dei, a quo si paululum comprimatur, extinguatur. Et unde igitur tam ingens superbia huic vermiculo, ut Deum offendere non pertimescat? Quid est Deus et quid est homo? Deus est solus sapiens, quem nulla latet cogitatio, et qui scrutatur renes, et corda. Sed cogitationes hominum timidæ sunt, et incertæ providentiæ nostræ. Cur igitur homo tantum confidit in astutia sua, ut speret, se fallere posse omnia videntem, et omnia scrutantem Deum? Ac, ut multa præteream, quid est Deus, et quid est homo? Deus est pater amantissimus, et beneficentissimus, qui si tolleret ab homine quæ in eo posuit, nudus omnino remaneret homo, et ad nihilum plane redigeretur. Et fieri potest, ut patris tam boni reperiat filius tam malus, qui patrem ipsum, si posset, occideret? Et tamen vere

CAP. II.

De secundo fonte lacrymarum, qui est consideratio gehennæ.

reperiuntur blasphemæ, et rabidi homines, qui Deum de cœlo detraherent, et conculcarent, et ad nihilum, si possent, omnino redigerent. Denique, quid est Deus, quid est homo? Deus est verus, et naturalis Dominus omnis creatura, homo est verus, et naturalis servus Creatoris sui; et tamen inveniuntur tam iusti domini, tam rebelles servi, ut contra omnem naturæ ordinem ab illo deficerent, et creaturam in ejus locum exaltare contendant? Sed verbis S. Bernardi totum hunc locum claudere volo: « Cogita, inquit, Patrem, cogita Dominum, ad omnia reus es: plango per singula. Ipse quidem patrem se exhibuit mihi: sed non ego me illi vicissim illum. Quanam fronte attollo jam oculos ad vultum patris tam boni, tam malus filius? Pudet indigna fuisse genere meo: pudet tanto patri vixisse degenerem. Exitum agarum deducite oculi mei, operiantur eum cum lacrymis ad montem Calvaria, ut ibi crucifigeretur, ait: *Filia Jerusalem, nolite flere super me, sed super vos ipsas flete, et super filios vestros, quoniam ecce venient dies, in quibus dicent, Beate steriles, et ventres, qui non genuerunt, et ubera, que non lactaverunt. Tunc incipient dicere montibus, cadite super nos; et collibus, operite nos; quia si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet? Non ægre tulit Dominus, neque prohibuit officium pietatis, quo femine ille passionem ejus deflebant, sed indicare voluit, majorem legendi causam habere eas, quæ genuerunt filios reprobos, quales erant perique eorum, qui publice clamaverunt, Tolle, tolle, crucifige eum et sanguis ejus super nos, et super filios nostros: isti enim dicturi sunt in die iudicii montibus, Cadite super nos, et collibus, cooperite nos, nam Si in ligno viridi, hoc est, in Christo virente, et florente omni genere virtutis, propter aliena peccata, ignis passionis ita exarsit: Quid fiet in arido, id est, in hominibus reprobis, in quibus omnis humor charitatis exaruit?*

At hæc duo loca Scripturæ, in quibus laudatur, vel imperatur a Christo timor, et fletus, ad effugienda gehennæ supplicia, addamus loca duo ex Patribus. S. Basilius oratione in Psalm. xxxv explicans illud, *Timorem Domini docebo vos*: « Cogita, inquit, profundum barathrum, inextinguibiles tenebras, ignem carentem splendore, urendi quidem vim habentem, sed privatum splendore: deinde vermium genus, venenum immittem, ac carnem vorans, inexplebiliter

edens, neque unquam saturitatem sentiens, intolerabiles dolores corrosionis ipsa infligens. Postremo, quod est omnium gravissimum, opprobrium illud, et confusionem sempiternam. Hoc time, et hoc timore correptus, animam a peccatorum concupiscentia tanquam freno quodam reprime. Hunc timorem Domini se docturum Propheta promisit. » Hæc Basilius. Audiamus nunc Sanctum Bernardum: hic sermone sexto decimo in Cantica, sic loquitur: « Ut paveo, inquit, gehennam, contremisco a dentibus bestie infernalis, a ventre inferi, a rugientibus preparatis ad escam horreo vermem rodentem, et ignem torrentem; fumum, et vaporem et sulphur, et spiritum procellarum: horreo tenebras exteriores. Quis dabit capiti meo aquam et oculis meis fontem lacrymarum, ut præveniam fletibus fletum, et stridorem dentium? » At certe Basilius, et Bernardus, Græcus unus, Latinus alter, non erant peccatores, neque insipientes qui solo timore cessarent a peccatis; sed viri perfecti, docti, graves, qui alios docere possent, et re ipsa non populos tantum, sed etiam clericos et Monachos instituebant, et ad perfectionis regulam informabant; et tamen timorem, et fletum gehennæ causa, non solum admittunt aut permittunt; sed etiam laudant, et ad timorem concipiendum, atque ad lacrymas fundendas omnes hortantur.

Hoc igitur jacto fundamento, ostendamus breviter, quæ et qualia sint gehennæ supplicia. Et quoniam nolumus per res dubias, aut incertas vagari, ac videamur vana terculamenta quaere, quibus ab oculis simplicium lacrymas excutiamus ea solum afferemus in medium, quæ in Scripturis sanctis perspicue luculenterque traduntur. Igitur octo tormentorum genera leguntur in libro Dei quæ ad gehennam pertinent. Privatio beatitudinis æternæ, quæ a Theologis dicitur pœna damni; tenebræ, ignis, vermis, immobilitas, societas demonum, ex quibus in damntis sequitur fletus, et stridor dentium, quæ dicuntur pœnæ sensus; atque horum omnium veluti condimentum amarissimum, sempiterna duratio.

Prima igitur est pœna damni, aberratio ab ultimo fine, carentia visionis Dei, exilium sempiternum a cœlesti patria, amissio juris hæreditarii ad regnum cœlorum, denique jactura honorum omnium in omnia sæcula sæculorum. An hæc sola nomina sufficere

non deberent ad excutiendas lacrymas a cordibus lapideis? Sed ubi leguntur hæc in libro Dei? Audi Regem cœlorum in ultimo iudicio sententiam profertentem: *Ite maledicti; venite benedicti*. Illud reprobus dicitur, hoc dicitur electis. Audi eundem: *Contendite intrare per angustam portam, quia multi, dico vobis, quærent intrare, et non poterunt. Cum autem intraverit pater familias, et clauserit ostium, incipietis foris stare, et pulsare ostium, dicentes: Domine, aperi nobis: et respondens dicit vobis: Nescio vos unde sitis, discedite a me omnes operarii iniquitatis. Audi Prophetam Isaiam: Misereamur impto, et non discet justitiam: in terra sanctorum iniqua gessit, et non videbit gloriam Dei. Denique si solis mundis corde promittitur visio Dei, dicente Domino, *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*, certe immundi corde, quales erunt omnes reprobi, Deum nunquam videbunt. Neque solum Deum non videbunt, sed neque civitatem Dei, quæ est superna Jerusalem, ubi sunt omnes boni, et omnia bona, unquam videbunt, dicente Sancto Joanne in Apocalypsi: *Non intrabit in eam, aliquid coinquatum, aut abominationem faciens, et mendacium*. Et rursus: *Beati qui lavant stolas suas in sanguine Agni, ut sit testes eorum in ligno vita, et per portas intrent in civitatem. Foris canes, et venefici, et impudici, et homicidæ, et idolis servientes, et omnis, qui amat, et facit mendacium*. Porro pœnam hanc damni non magni faciunt, qui capti amore rerum temporalium, non gustaverunt bona cœlestia; sed qui habent oculos mentis erectos, et puros, et vel modicum cœlestia gustaverunt, pœnam damni longe graviores, et acerbiores omnibus suppliciis, atque tormentis corporalibus esse non dubitant. Audi Sanctum Joannem Chrysostomum: « Qui, inquit, in gehenna uritur, et cœlorum regnum prorsus amittit, quæ pœna certe major est quam cruciatus ille flammarum. Novi autem, quia plurimi pertimescunt gehennam: ego tamen illius glorie amissionem multo amarior, quam ipsius gehennæ dico esse supplicium. Si vero id non possum sermone monstrare, nihil est omnino mirandum. Neque enim novimus illorum beatitudinem præiorum, ut infelicitatem quoque de eorum amissione scire possimus. Nos autem hanc absque dubio discemus, cum experimento cœperimus edoceri. Itaque tunc aperientur oculi, tunc auferretur velamen, tunc cum ingenti dolore*

impii videbunt, quid inter bonum æternum, et summum, et hæc eadem, et fragilia discriminis sit. » Hæc ille. Itaque interim dum non possumus experimento discere, quanto intervallo superet amissio beatitudinis supplicia corporalia, credamus testimonio tanti viri; et cum certo experimento didicerimus, unctionem carnis rem esse plane intolerabilem; prudenter colligamus, amissionem felicitatis æternæ, rem esse, si sic loqui licet, plusquam intolerabilem. Et ideo dum tempus est acceptabile, et dum pretio lacrymarum amissio illa redimi potest, non parcemus utilibus lacrymis, ne postea eam amissionem inutiliter depleamus.

Alteræ poenæ gehennæ, tenebræ sunt exteriores: sic enim legimus in Evangelio: *Filii autem regni ejicientur in tenebras exteriores*, et rursus, de eo, qui inventus est sine veste nuptiali, id est, absque vera charitate: *Mittite eum in tenebras exteriores*, et de servo, qui non multiplicavit talenta: *Inutile servum ejecit in tenebras exteriores*. Quod idem videtur significare voluisse Job, cum locum damnatorum vocat: *Terram miseriæ et tenebrarum, ubi umbra mortis, et nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat*. Et ratio ipsa idem persuadere potest, cum locus reproborum sit in centro terræ, loco videlicet longissime remoto a sedibus beatorum, qui dicitur in Scripturis infernus inferior, et cor terræ et abyssus. Iste enim locus cum sit infra superficiem terræ ad aliquot millia miliariorum, sine dubio non penetratur a sole, neque lumen ullum admittit, aut lunæ, aut stellarum. Et quamvis ibi sit ignis, isque corporalis, ut paulo post dicemus, tamen ex sententia Sancti Basilii supra citata, ignis ille tartareus vim habet urendi, non luendi: et si forte luminis aliquid sulphurei, et caliginosi in eo sit, ad hoc tantum erit, ut miseri illi videant partem ærumnarum suarum, ut filios, aut fratres, aut alios charos in eadem secum damnatione, culpa sua positos, aut horribiles demonum facies, quas, si possent, a se avertere libeatissime facerent.

Porro dicuntur ille tenebræ exteriores, ut distinguantur ab interioribus, quas in hac vita impii patiuntur: nunc enim impii, atque omnes sæculi hujus amatores apertos habent oculos cordis, et corporis ad felicitatem sæculi hujus: proinde nihil pulchrum existimant, et nihil amant, nisi quæ sensibus carnis hujus pateant; et contra nihil ode-

runt, aut adversantur, nisi calamitates, atque ærumnas vitæ presentis, deque illis solis avertendis laborant. Sed quam oculati sunt ad exteriora, et corporalia, tam cæci sunt ad interna, et spiritualia, de quibus Apostolus ad Romanos: *Obscuratum est, inquit, insipiens cor eorum*, et ad Ephesios: *Ut jam non ambuletis, sicut gentes ambulantes in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati a via Dei, per ignorantiam, quæ est in illis, propter cæcitate cordis ipsorum*. Quemadmodum igitur reprobi habent in præsentî tempore tenebras interiores, et lucem exteriorem: sic in futuro patientur tenebras exteriores, et lucem interiorem; non quidem lucem interiorem erga cognitionem Dei, sed erga miserias suas, ut ea lux majus tormentum illis afferat. Intelligent enim res temporales cum tempore evanuisse, et poenitentiam agent infructuosam. De quibus dicit Sapiens: *Pœnitentiam agentes, et præ angustia spiritus gementes, dicent intra se, ergo erravimus a via veritatis et sol justitiae non lucet nobis*. Habebant igitur lucem interiorem, quanta satis erit, ut cognoscant errores suos: sed patientur tenebras exteriores, ut nihil omnino cernant, quod solatium illis afferat, aut quod infelicitatem minuere queat.

Quale sit hoc tormentum, præsertim iis, qui sunt assueti delectationibus oculorum, testis esse potest senior Tobias, qui cum Angelus ei dixisset, *Gaudium tibi sit semper*: respondit: *Quale gaudium mihi erit, qui in tenebris sedeo, et lumen cæli non video?* Et si bonus iste Tobias nullius omnino gaudii sibi particeps esse posse videbatur, tam cæcus esset; quid de illis sentiendum est qui per omnem æternitatem in tenebris jacebunt? expectabunt lucem, et non videbunt, nec ortum surgentis auroræ.

Cum aliquis nostrum jacet solus in tenebris noctis, acuto aliquo dolore somnum penitus excludente, quam longam, et quam laboriosam experitur noctem? et quam anxie horas numerat, et noctis finem expectat? Quid igitur miseri illi patiuntur, qui certi sunt in tenebris et doloribus sempiternis semper se vigilaturos, et consolationem nullam unquam habituros.

Quid jam de ignis supplicio dicam, quæ est apud inferos poenæ tertiæ? Futurum apud inferos ignis perpetui supplicium horribile, docet Evangelium multis in locis, et tam dilucide, ut nulla tergiversatio excogitari

possit. Apud Matthæum loquitur Sanctus Joannes Baptista de Christo dicens: *Cujus ventilabrum in manu ejus, et congregabit triticum suum in horreum; paleas autem comburet igni inextinguibili*, et Christus ipse de zizanias, id est, peccatoribus ait: *Et mittet eos in caminum ignis*, et rursus: *Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, et Angelis ejus*. Item apud Marcum Dominus ait: *Bonum est tibi claudum introire in vitam, quam duos pedes habentem mitti in ignem inextinguibilem*. Et apud Lucam: *Omnis arbor non faciens fructum bonum, excidetur, et in ignem mittetur*. Denique apud Joannem: *Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palme, et ardescet; et colligentem, et in ignem mittent, et ardet*. Et in Apocalypsi: *Et qui non inventus est in libro vite scriptus, missus est in stagnum ignis, et paulo post: Trepidans autem, et incredulus, et execratis, et homicidis, et fornicatoribus, et veneficis, et idololâtris, et omnibus mendacibus, pars illorum erit in stagno ardenti igne, et sulphure, quod est mors secunda*. Itaque de supplicio ignis nulla dubitatio esse potest. Neque vero existimandum est, ignem gehennæ, esse ignem methaphoricum, aut spirituales, quia præparatus est Diabolo, et Angelis ejus, ut legimus apud Matthæum. Nam S. Gregorius lib. iv. dialogorum disertis verbis affirmat, ignem illum esse corporalem, et corpora cum spiritibus crematurum, atque cum omni schola Theologorum sequitur. Quemadmodum autem possint ab igne corporali spiritus cruciari, longam disputationem requirit. Sanctus Augustinus uno verbo rem totam absoluit, cum scribit, id fieri miris, sed veris modis, Ecclesia Catholica credit, et secunda credit, quia qui id facit, omnipotens est, et qui id revelavit, infinita sapientia, et prima veritas est. Sed his omissis ad nos potius pertinet, attentissime cogitare, quale supplicium sit, corpus humanum, sensu tangeti vere præditum igne sulphureo, cum acerrimo dolore torreret, et nunquam consumi; ut in qua voluntate peccatum nunquam finietur, in ejus anima, et carne cruciatus nunquam finiatur.

Multi sunt ab hominibus excogitata sup-

plia, sed nullum acutius, nullum vehementius, nullum acrius igne. Sed quemadmodum nullum est, quod acrius torquet, sic nullum est, quod velocius consumat, et cruciare desinat. In quo igitur statui miserii illi sunt, qui ab igne torrentur, qui acutissime cruciatur, et cruciari nunquam desinet? Certe si ista cogitentur attentè, et crederentur fideliter, nemo peccatorum lethalium sibi conscius posset a gemitu, et lacrymis sibi temperare. Utinam saltem, qui criminum conscientia tanguntur, verba illa Isaie, tamquam sibi a Spiritu sancto dicta, iterum atque iterum cogitent: *Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis?* ac si peccatoribus dicere voluisset, nolite tollere super vos onus, quod ferre minime poteritis: periculum facite, an possitis habitare cum igne vorante: extendite manum ad ignem, tentate quamdiu acerbiteriam ejus ferre possitis: quod si ne ad horam quidem dolorem illum sustinere valeatis, quomodo habitabit cum ardoribus sempiternis? Abstinete igitur cor a concupiscentia mala, abstinete linguam a verbo malo, abstinete manum ab opere malo: et si quid corde, verbo, aut opere jam peccastis, diluite lacrymis, confessione, jejuniis, atque elemosynis; hæc enim est via fugiendi ab igne devorante, et declinandi ab ardoribus sempiternis.

Sequitur poenæ gehennæ quarta, vermis rodens quem vermem in poenæ gehennæ numerat Isaïas Propheta, et Marcus Evangelista. Isaïas in extremo libro suo de peccatoribus dicit: *Vermis eorum non morietur, et ignis non extinguetur*. Eandem sententiam Dominus apud Marcum de supplicio gehennæ disputans tertio repetit: *Ubi vermis non morietur, et ignis non extinguetur*. Et quidem Sanctus Basilius in explicatione Psalmi xxxiii. vermem istum corporalem esse futurum venenum immittens, et carnem vorans inextinguibiliter edens, neque unquam saturationem sentiens, intolerabiles dolores corrosionis ipsa infigans. Sanctus tamen Augustinus in libris de civitate Dei, probabilis esse censet, ignem, qui non extinguitur, pertinere ad corpus, vermem autem qui non morietur pertinere ad animam. Atque hanc sententiam Theologi sequuntur. Iste igitur vermis, qui nunquam morietur, est conscientia peccati, quæ velut canis rabidus semper latrat, ac veluti vermis venenatus semper rodit. Revocat enim ad mentem, quam impruden-

ter, ac stulte se gesserit, cum vilissimo pretio terrene voluptatis regnum cœlorum amiserit, et cum pretio incestimabilis mali tormentorum gehennæ carnis delicias sordidissimas atque brevissimas emit. Et quidem in hac vita ejusmodi reprehensionem conscientia latrantis, et mordentis variis rationibus nunc dormiendo, nunc legendo, aut aliquid operando lenimus, vel mitigamus: sed apud inferos, ubi nulla somni quies, nulla lectio vel operatio aderit, vermis ille conscientia dies noctesque sine intermissione corrodet animæ viscera, et sibi ipsa anima irascetur, et tabesceat, et quietem nullam inveniet. Sic enim intra se impij dicent: O tempus illud aureum, quod jam præterit, et in æternum non revertetur. O nos cæcos, et stultos, quis nobis mentem abstulit, quis oculos clausit, quis aures obstruxit, ut de presentibus supplicij nunquam cogitarem? Et tamen non defuerunt, qui nos publicis, et privatis exhortationibus admonerent. Quis nobis jam prosunt que fallax mundus offerebat, ut tam terribilem Deum ad iracundiam provocarem? Sed etsi regna, et imperia cum omnibus divitiis, et delectationibus obtulisset, et illis ad multa annorum millia frui nobis licuisset, quid erant illa omnia, ut cum his penis, et suppliciis æterno tempore duraturis comparari potuissent? Cum igitur non regna et imperia longissimo tempore duratura, sed unquam amarissimæ voluptatis nobis obtulerit, quis ita crudeliter nos fasciavit, ut in hæc tempora nunquam respiceremus, et bene monentes non audiremus? Hæc et alia his similia verba, sine ullo fructu, iterum atque iterum repetent miseri illi quorum vermis non morietur, et ignis non extinguetur.

Quinta pœna gehennæ vincula illa sunt, quibus alligati reprobi sese movere non poterunt. Sic enim legitur in Evangelio dicentem Dominum de illo, qui inventus est sine veste nuptiali: *Ligatis manibus, et pedibus ejus, mitte eum in tenebras exteriores.* Et hoc idem de Angelis malis scribit Apostolus Judas in epistola sua, cum ait: *Angelos qui non servaverunt suam principatum, vinculis æternis sub caligine reservavit.* Hæc alligatio manuum, et pedum non significat aliud, nisi reprobos in gehenna non habituros facultatem ambulandi quocumque voluerint, sed uno in loco in æternum mansuros; nec solum non ambulare, sed ne commovere quidem se poterunt: id enim significat alli-

gatura non solum pedum, sed etiam manuum. Et siquidem requiescere datum esset habitatoribus gehennæ, tolerabile fortasse esset in uno loco semper hære: sed cum undique stimulentur moribus vermium, et ignis ardoribus, intolerabile omnino erit se commovere non posse. Quam crucem patientur ægroti, quando febris æstans et se loco movere non possunt? Quam crudele tormentum excogitavit impietas gentilium, cum Marcum Areresium Martyrem arctissime colligatum exposuerunt nudum ad solem melle perunctum morsibus vesparum, atque muscarum, quas nec recedendo ex eo loconec manibus abigere poterat? Refert hoc S. Gregorius Nazianzenus oratione prima in Julianum, ut ostendat, quousque pervenerit Diaboli astutia in Martyribus cruciandis. Sed Martyrem consolabatur brevis temporis, quo cruciatum illum sustinere cogebatur; et perennitas gaudij, quod in cœlis habiturus erat: et fortasse illud Apostoli apud se interrim revolvebat: *Hoc quod in presentibus est momentaneum, et leve tribulationis nostræ, supra modum æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Sed miseri illi, atque omni lacrymarum fonte plangendi, quos ipsorum mala opera ad inferos detruserunt, alligati manibus, ac pedibus, atque expositi morsibus vermium, facibus ignis ardentis, neque vermes abigere, neque incendium declinare, neque levamentum ullum, ne dicam gaudium expectare poterunt usque in æternum.

Sexta pœna apud inferos erit societas Diaboli, et Angelorum ejus; sic enim loquitur Dominus in Evangelio: *Discedite a me maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo et Angelis ejus.* Quod etiam legitur in Apocalypsi cujus hæc sunt verba: *Et Diabolus, qui seducebat eos, missus est in stagnum ignis, et sulphuris, ubi et bestia, et pseudopropheta cruciabantur die ac nocte, et paulo post additur, ad idem stagnum ignis, et sulphuris mittendos omnes, qui non scripti in libro vite.*

Neque solum Scriptura sacra, quæ sola sufficeret, sed etiam sancti Patres, Basilium in explicatione Psalmi tricesimi tertii, S. Augustinus in Eochiridio et S. Bernardus in Cantica, et alij passim hoc docent. Quanta autem pœna sit, habitare perpetuo cum hostibus crudelissimis, qui genus humanum gravissimo odio prosequantur, et qui in Scripturis leonibus, et draconibus, aspidibus, et basilicis comparantur facile est judicare.

Pars magna felicitatis sanctorum est, habitare cum Angelis sanctis, qui et plurimi sunt, et omnes amici, et omni sapientia, et virtutum fulgore decori. Igitur etiam pars magna erit infelicitatis impiorum hominum habitare perpetuo cum spiritibus immandis qui et ipsi plurimi sunt, et omnes hostes generis humani et deformissimi atque deterrimi. Quare non mirum est, si reprobi homines in profunda gehenna fleant assidue, et strident dentibus, quæ sunt duæ postremæ damnatorum pœnæ, juxta verbum Domini: *Filij autem regni ejicientur in tenebras exteriores: ibi erit fletus, et stridor dentium, et rursum: Discedite a me omnes operari iniquitatis: ibi erit fletus, et stridor dentium, et iterum: Eos, qui faciunt iniquitatem, mittent in caminum ignis, ibi erit fletus, et stridor dentium.* Et iterum: *Ligatis manibus, et pedibus ejus, mitte eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus et stridor dentium.* Denique alio loco: *Inutilem serum ejicite in tenebras exteriores: illic erit fletus, et stridor dentium.* Non sine causa Dominus tam crebro hanc sententiam repetit, nimirum, ut imprimatur cordi hominum hæc veritas salutaris. Siquidem fletus, et stridor dentium assiduus et sempiternus omnia gehennæ tormenta quasi in epilogo, et summa complectitur. Fletus judicat dolorem; stridor dentium horrorem, quæ nascuntur ex jactura felicitatis, et igne torrente, ex verme rodente, ex carcere tenebroso, ex cohabitatione denique infernalium bestiarum. Itaque reprobi omnes, quia noluerunt hic in terris peccata sua deslere ad modicum tempus, deshebunt inconsolabiliter tempore sempiterno: et quia noluerunt horrere hic in terris, ut par erat, offensam Creatoris, horrebunt in gehenna horrore perpetuo pœnarum suarum incredibilem acerbitatem. Clamaverat quidem Apostolus: *Horrendum est, incidere in manu Dei eventis:* sed illi surdi fuerunt ad hanc vocem, nunc autem veritatem ejus dentium suorum stridore testantur.

Hæc autem scripta sunt omnia propter nos, qui adhuc in bivio sumus. Illi enim, qui sunt in termino, spem salutis nullam habere possunt, etiamsi lacrymis pœnitentiæ aquas oceani superarent. Quare, anima Christiana, pretio lacrymarum nunc utere, dum magni fiunt, dum acceptabiles sunt Domino Deo nostro. Noli expectare tempus, cum tempus non te expectet. Attende quam multi repentina morte rapiantur ad inferos,

qui si voluissent, quando tempus erat, deflere peccata, et horrere gehennam, nunc in eo loco non essent, ubi fletus, et stridor dentium, id est, sempiternus horror, inhabitat.

CAP. III.

De tertio fonte lacrymarum, qui est consideratio Passionis Christi.

Fons tertius lacrymarum, Passio est Domini nostri Jesu Christi. Sed antequam hunc fontem aperiamus, et aquas lacrymarum hauriamus de fontibus Salvatoris removendus est obex qui videtur impedire fontis apertionem. Posset enim alicui venire in mentem ejusmodi dubitatio, cur videlicet flenda sit passio, quæ præterit, et non solum præterit, sed etiam in gloriam maximam versa est? Compassio enim non debet esse prolixior Passione: Passio Christi a multis jam annis transit: car ergo compassio simul non transit? Certe cum mulier parturit, quod est exemplum Salvatoris apud Joannem, tristitiam habet, quia venit hora doloris ejus, etsi qui adsint cognati, aut amici, simul cum illa tristitiam habet, quia patienter compatitur: sed cum peperit filium, et dolor evanuit, tunc ipsa lætatur, et ipsi etiam amici, et proximi collætantur. Atque hoc ipsum Ecclesia servat in passionibus Martyrum: dum enim Martyres paterentur compatiebantur fideles, qui aderant; sed nunc consummatum martyrio, Ecclesia canit, et dicit: « Gaudeamus in Domino diem festum celebrantes sub honore B. Martyris, de cujus passione gaudet Angeli. » Denique Sanctus Leo Papa in sermone decimo de Passione Domini: « Desiderata, inquit, dilectissimi, et universo optabilis mundo adest festivitas Dominicæ Passionis, quæ nos inter exultationes spiritualium gaudiorum flere non patitur. » Et paulo infra: « Quid autem inter omnia opera Dei, in quibus humanæ admirationis fatigatur intentio, ita contemplationem mentis oblectat, et superat, sicut Passio Salvatoris? Sanctus igitur Leo in Passione Domini invenit festiva gaudia, spirituales exultationem, et mentis contemplationem oblectantem animum, non tristitia, et lacrymis conficientem. Sed hunc obicem obstruentem fontem lacrymarum facile removebimus, si cogitemus, in Passione Domini utrumque reperit, gaudium, et in ærorem, exultationem, et fletum. Nam Do-

minica Passio tribus modis considerari potest, ut est in se, ut causa, et ut effectus. Si Passio Domini consideretur, ut in se est, ac præsertim si contemplanti animo representetur, ut præsens, fontes lacrymarum sine dubitatione scaturire faciet etiam ex corde lapideo. Si consideretur, ut causa redemptionis humani generis, nec non ut clavis aperiens credentibus regna cœlorum, atque ut triumphus de principe hujus mundi; tum vero non morerem, et lacrymas, sed gaudium, et exultationem in cordibus contemplantium excitabit. Si denique consideretur, ut effectus peccatorum nostrorum, iterum dolorem, et lacrymas ubertim emanare faciet. Quod igitur initio dicebatur de compassione, quæ non est diuturnior passione, verum est quando passio consideratur, ut præterita, et ut causa gloriæ. Et quoniam passiones Sanctorum recolunt solum ut præteritæ, et ut fuerunt causa meritum, et triumphum; ideo cum lætitia, et exultatione, non cum morere et lacrymis recoluntur. De Christo vero seorsim Ecclesia celebrat mœstissimam Passionem in triduo ante Pascha; et gloriam resurgentis in triduo post Pascha. Et primo tempore considerat Passionem in se, ac veluti presentem; in posteriore, considerat, ut causam triumphum, atque etiam, ut vere præteritam; non enim potest Passio præsens cum resurrectione conjungi. Neque est eadem ratio Christi, et sanctorum Martyrum. Christus enim non sibi solum meruit gloriam exaltationis, sed nobis etiam meruit redemptionem: et nunc operatur Passio Christi, ut præsens in Sacramento; ideo celebrari debuit ejus Passio, ut præsens, et ut præterita: passio vero sanctorum Martyrum ipsis proprie solum peperit coronas. Sic enim loquitur Sanctus Leo sermone 12. de Passione Domini: « Acceperunt justi, non dedere coronas, et de fidelium fortitudine exempla nata sunt patientiæ, non dona justitiæ. Singulares quippe in singulis mortes fuerunt, nec alterius quisquam debitum suo funere solvit, cum inter filios hominum solus Dominus noster Jesus Christus exiit, in quo omnes crucifixi, omnes mortui, omnes sepulti, omnes etiam sunt suscitati. » Hæc S. Leo, qui cum in alio sermone indicat Passionem Domini cum exultatione esse celebrandam, et in ejus contemplatione mentem oblectari: loquitur de exultatione, et oblectatione, quam ferunt secum lacrymæ sanctæ. Nam ipse etiam S.

Bonaventura, qui passim hortatur homines ad lacrymas in Passione Domini meditando, conjungit cum similibus lacrymarum gaudium magnum: sic enim loquitur in stimulo divini amoris: « Intuens Christum crucifixum, devotionis et compassionis lacrymis uberius irrigatur, et lacrymando suavissime delectatur. » His igitur omissis, duo breviter explicabimus, unum de Passione Christi defendenda, cum ut præsens meditantis animo representatur: alterum de Passione Christi pariter defendenda, cum ut effectus peccatorum nostrorum serio consideratur.

Ac primi quidem capitis exemplum habemus Seraphici Patris sancti Francisci, qui teste S. Bonaventura in ejus vita, frequenter secedebat in sylvas, aut alia deserta loca, nocturno potissimum tempore, atque ibi magnis vocibus deplorat quasi ante oculos suos positam Dominicam Passionem, quod idem nobis esse faciendum docet idem S. Bonaventura parte prima capitis secundi stimuli divini amoris: et in meditationibus de vita et Passione Christi sermo monet, illud etiam addens, ut ad hoc negotium magnam lacrymarum copiam afferamus. Atque hoc ipsum docent quicumque de Passione Christi utiliter contemplanda, vel tractatus, vel libros, vel meditationes scriptas nobis reliquerunt. Si quis autem hujus rei rationem quaerit, legat, vel audiat quæ sequuntur. Amor Dei præ omnibus rebus nobis quaerendus est, tum quia Deus hoc requirit in primo, et maximo suo mandato: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*; tum quia charitas Dei est Regina virtutum, qua præsentem vivimus Deo, qua recedente morimur. Ipsa sola peccatum lethale secum non patitur, ipsa gignit merita, ipsa cum Deo nos ita conjungit, ut unus spiritus simus cum Deo. Denique in ipsa perfectio vite Christianæ posita est. Porro amor in hoc tempore accenditur potissimum ex consideratione beneficiorum: summum autem beneficium Dei erga homines, Christi Passio est, dicente ipso Domino: *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum Unigenitum daret, et Apostolo attestante, qui ad Romanos scribens dicit: Commendat autem charitatem suam Deus in nobis, quoniam cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est.*

Quomodo autem fieri poterit, ut ex hoc tam singulari Dei beneficio amorem Dei vehementem, et ardentem concipiamus, si

Passionem Dominicam, ut simplicem historiam rei præteritæ, et quæ jam esse desiit, consideremus? Necesse igitur est, si quis velit thesaurum amoris Dei in agro Passionis Dominicæ reperire, ut attentissima consideratione quasi præsentem Dominum cernat, nunc in horto agonizantem, et luctantem cum tristitia, et morere, et non lacrymas solum, sed etiam sudorem sanguineum toto corpore fundentem: nunc in conventu Sacerdotum, et Phariseorum alapis cæsum, et sputis in faciem coniectis, torpiter conspurcatum: nunc vinctum ad Pilatum indignissime tractum, et ab eo ad Herodem transmissum, et rursum ab Herode ad Pilatum remissum, sed illusum, et veste alba per ludibrium indutum: nunc ad columnam alligatum, servili supplicio flagellis cæsum, et paulo post cum corona spinea, purpureo vestimento, ac sceptro arundineo, ut regni affectatorum populo demonstratum: nunc ad mortem damnatum sublata in humeros cruce sua cum latronibus comitibus procedentem: nunc denique in crucem sublaturam, et cum acerbissimo dolore sanguinem ex manibus, et pedibus ubertim fundentem, et cum clamore valido, et lacrymis morientem. Ad quæ spectacula singula, non brevis moram trahat, sed diligenter scrutetur, quis est ille qui patitur, qualia sunt quæ patitur, quæ de causa patitur, a quibus patitur: et statim aperientur ei quatuor fontes ad hauriendas aquas lacrymarum de vulneribus Salvatoris.

Sed præter istas considerationes, quæ passim explicantur ab his, qui de Passione Domini contemplanda libros conscribunt: occurrit mihi sententia illa B. Apostoli Pauli, quæ in mysteriis divinis contemplandis jubet considerari longitudinem, latitudinem, altitudinem, et profundum. Secundum quas magnitudinem species in alio nostro libello explicavimus, ut potuimus, attributa essentia divine. Sed cum ista verba satis aperte crucem designent, non erit admirandum, si per eas voces intelligamus quatuor prærogativas, quibus superat Christi Passio omnes Martyrum passiones, et quatuor virtutes principales, quæ in Passione Christi mirifice splendent. Fuit igitur Passio Christi longa, lata, sublimis et profunda, atque ad ejus longitudinem, latitudinem, altitudinem, et profundum nulla Martyrum Passio potuit pervenire. Quid enim est in Passione longitudo, nisi duratio; et latitudo, nisi varietas;

et altitudo, nisi eminentia; et profundum, nisi puritas? Explicemus singula, ac primum de longitudine dicamus.

Igitur Christi Passio præcipua, quæ dici potest supplicium crucis, tribus horis duravit, ab hora videlicet sexta, usque ad nonam. Itaque Christi mors longissima fuit: non enim uno ictu finita est ut illis contingit, qui plectuntur capite, neque ad spatium paulo longius pervenit, ut iis accidere solet, qui suspensio, vel incendio, vel mersione in aquas, vel bestiarum morsibus, vel aliis consuetis supplicii moriuntur. Sed non in sola cruce afflictione Christi Passio posita fuit, sed cœpit in horto Gethsemani, ubi primum præ ingenti cordis anxietate, et tristitia, sudorem sanguineum copiosissimum fudit: et pervenit usque ad horam nonam sequentis diei. Itaque vere Christi Passio sine ulla intermissione, horas octodecim complexa est, videlicet novem ab hora noctis tertia usque ad duodecimam et novem ab hora prima diei usque ad nonam, sed neque his horis novem nocturnis, et novem diurnis Christi Passio tota consummata est, nam tota ejus vita, perpetua Passio et crucis Passio dici potuit. Siquidem ab ipsa conceptionis hora cognovit sibi crucem esse paratam, eamque libentissime acceptavit pro honore Patris, et salute hominum; et semper eam ante oculos mentis sic habuit, ut vere dici possit, toto vite sue tempore in cruce pendisse. Hinc videlicet tam crebro de cruce sua, vel de Passionis calice loquebatur, ut apud Matthæum: *Qui non accipit crucem suam et sequitur me, non est me dignus*; et rursum: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, et tollat crucem suam, et sequatur me*, et iterum: *Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum?* et apud Lucam: *Qui non bajulat crucem suam, et venit post me, non potest meus esse discipulus*. Ergo, anima Christiana, ex hac tam continua crucis bajulatione, collige, Dominum tuum nullam quietis horam habuisse, sed assidue dies et noctes, in salute tua operanda occupatum fuisse, et poteris sine lacrymis cogitare, te salutis tue oblitum, multas saepe horas, in confabulatione, vel ludis otiose consumpsisse, cum Dominus tuus semper in tua salute procuranda laboraverit? Sed pergamus ad cætera.

Non solum longissima fuit, sed etiam latissima Passio Salvatoris: siquidem non uno, aut altero pœnarum genere contenta, innu-

merabilia tormenta amplissimo sinu suo complexa est. Nam ut omittamus vincula, quibus aretissime alligatus fuit, cum primum comprehenderetur, et colaphos, et sputa et flagella, et spinas, et maledicta, et falsa testimonium, et irrisiones, ac ludibria, quae nullo numero comprehendi possunt; attende solum, quam multas in una cruce cruce perculerit Dominus tuus. Prima fuit clavorum in manibus, ac pedibus fixorum dolor acutissimus. Deinde secuta est elevatio crucis in sublime, ex qua factum est, ut ex pondere totius corporis vulnera dilatata flumina sacri cruoris effunderent, et semper magis, ac magis in corpore sustentando laborarent. Accessit tertio nuditas corporis exhausti spiritalibus, et sanguine, in aere frigido, ac sole per eclipsis inusitatam toto illo tempore cooperto, solares radios non emittente. Quarto numeranda venit incredibilis defatigatio: si quidem a fine cœnæ novissimæ usque ad horam crucifixionis, multa itinera, eaque satis longa pede, et sine cibo confecerat Dominus. Primum enim post cœnam profectus est ad hortum Gethsemani extra civitatem positum in monte Oliveti: deinde ab horto illo vinculis constrictus reductus est in Jerusalem, usque ad domum Annæ; inde ad domum Gaiphae; postea ad prætorium Pilati satis longe positum; rursus a domo Pilati ad domum Herodis et a domo Herodis iterum ad domum Pilati: denique cruce oneratus extra civitatem ad Calvariam montem, quæ omnia itinera multa millaria continent. O bone Jesu, tu aliquando quærens animam unam, fatigatus ex itinere sedisti supra fontem: nunc autem quærens me cum cæteris conservis meis, fatigatus ex longiore itinere, et crudelissima flagellatione, et crucis propriæ gestatione, sedisti, non utique supra fontem, sed supra lignum, quod fatigationem non poterat minuere, sed augere. An non æquum esset, ut ego quoque in obsequio tuo assidue laborando defatigarem, aut certe laborarem in gemitu meo, donec fatigationis tue fructum, per verum poenitentiae atque indulgentiæ donum reportarem? Sed pondum finitus est numerus tormentorum. Quinta igitur numeranda est sitis, quæ in cruce Dominum vehementissimè cruciavit. Non enim sine causa Dominus, tam multis suis suppliciis prætermisissis, de ipsa siti conquestus dixit, Sitio. Sitis enim sine dubio argentiissima Dominum vexavit, tum ex longa fatigatione, tum ex copiosissi-

ma sanguinis effusione. Qui enim copiam magnam sanguinis effundunt, ita exarescunt, ut nullam penam graviorem experiantur, quam sitis. Tu vero, anima mea, si quid sapias, sitienti Domino non acetum propinabis, sed lacrymas cordis ex dolore peccatorum, et amore sponsi peccatore. Ista enim est aqua, quam vehementer Dominus sitiit. Jam vero sexta pena in crucifixo Domino, fuit carentia usus manuum, et pedum, ob quam cogebatur in ligno crucis immotus permanere, sic ut neque posset situm mutare, neque sanguinem abstergere, neque effusionem illam prohibere. Quanta si hæc pena, quæ forte levior videbatur iis, qui eam experti non sunt, testari possunt illi, qui paralysi, vel podagra simul et chiragra occupati, se commovere non possunt. Septima pena numerari potest, conspectus Virginis matris, et discipuli, quem diligebat, quorum dolor, et lacrymæ dolorem non parvum Domino afferebant. Octava pena nascebatur ex verbis contumeliosis, et blasphemis, quæ in ipsum Pharisæi, et Scribæ, et sacerdotes faciebant: hæc enim pena hominibus ingenuis gravior esse solet, quam pena corporales; cum istæ carnem, illæ animum torquant. Postrema fuit mors amara, quam ut ultimum terribilium, gustare voluit Dominus noster, ut eam in corpore suo occideret, et nos omnes ab ejus imperio liberaret. Quæ cum ita sicut, nemini dubium esse potest, quin Passio Domini magnam latitudinem poenarum et suppliciorum sinu suo complexa sit.

Sed non est major longitudo, et latitudo crucis Dominicæ, ipsa altitudine, et profunditate. Ac ut de altitudine primum dicamus, illa dici potest Passio alta, quæ supereminet passionibus aliis, ita ut sit major, intensior, acerbior, amarior cæteris. Ejusmodi autem fuisse Dominicam Passionem, facile potest intelligi ex eo, quod Passio non imprevisâ Domino fuit, sed a longo tempore provisâ, et expectatâ. Quod enim dici solet, « jacula prævisa minus lædunt », verum est de illis jaculis, quæ averti possunt vel omnino, vel ex parte; non autem de illis, quæ nulla arte impediri queant, qualia sunt cœlestia fulmina. Certe enim si quis inopinatè fulmine tangatur, minorem dolorem sentiet, quam is, cui prædictum fuerit, tali hora fulmine perituro, quique ea de causa cum horrore et timore magno fulminis ictum expectat. Quoniam igitur Dominus noster toto vite

sue tempore crucem suam et tormenta singula, et eorum acerbiter certissime noverat, in eo sine dubitatione ulla summum gradum acerbiter, et vehementer habuerunt. Deinde addebat ad gravitatem dolorum perfectissima sanitas; et temperamentum corporis ejus: quippe quod a Spiritu sancto, cujus opera compositum, et temperatum fuerat. Quo enim temperamentum est melius, eo sunt etiam sensus omnes vivaciores; ac per hoc, non solum voluptatem majorem ex objectis convenientibus, sed etiam dolorem acriorem ex objectis contrariis percipere solent. Accessit postremo, quod amator hominum Christus, ut copiosa esset redemptio, noluit paulatim suas vires, et robur ad patientium ita diminui, ut in fine vite nullum remaneret; sed usque ad exitum anime de corpore retinuit tantum robur, ut ipse etiam dolor integre sentiretur a principio Passionis usque ad finem. Id esse verum testatur clamor ille magnus, quo edito expiravit. Sic enim loquitur sapienter Lucas: *Et clamans voce magna Jesus ait: Pater in manus tuas commendo spiritum meum: et hæc dicens expiravit.* Non solent moribundi exclamare: paulatim enim vires, et vocem amittunt. Christus autem, ut ostenderet, in potestate sua se habere mori, et non mori, et mori quando vellet, et non mori quando non vellet, clamans voce magna expiravit. Et quia rem hanc insolitam centurio animadvertit, inquit Evangelista: *Videns quia sic clamans expirasset, ait: Vere hic homo Filius Dei erat.* Perfectum igitur fuit, Domine Jesu, opus tuum, et sacrificium pingue, et medullatum obtulisti Deo Patri, quando quidem usque ad finem integris sensibus, et viribus exhaurire voluisti calcem Passionis, ut nulla pars amaritudinis tibi deesset. Utinam et nos servi tui, tanto proposito exemplo, disceremus opera, quæ ad honorem tuum, vel salutem animarum pertinent, integre, perfecteque compleere. Vel certe imperfectum nostrum coram te largis profusis lacrymis plangeremus, ut quod operi defuit, poenitentia vera suppleret, et detrimentum devotionis humilitas compensaret.

Restat profunditas Passionis, quem in eo posita est, quod Passio Christi plena, solidaque fuit, id est, tota, ac pura Passio, non admixta consolationibus ullis. Rara invenitur hic in terris consolatio non admixta desolationi, neque tristitia non admixta solatio. Sed Passio Domini, pura Passio fuit;

et ideo profunda, ac solida. Unum solet esse magnum in adversis rebus solatium, societas amicorum. Christum in ipso principio Passionis discipuli, atque domestici omnes deseruerunt: sic enim scriptum est: *Tunc discipuli relicto eo omnes fugerunt.* Unus ex eis proditor inventus est; alius eum juramento negavit, sibi notum eum fuisse: et cum falso accusaretur in multis, ex tanta turba discipulorum et amicorum nemo inventus est qui verbum in ejus defensionem loqui auderet. Itaque merito per Prophetam queritur dicens: *Circumspecti, et non erat auxiliator: quasi, et non fuit qui adjuvaret.* Adfuit quidem in horto Angelus Domini confortans eum; sed apparitio illa Angeli facta est ante Passionem, ut fortiter eam aggrederetur. In ipsa vero Passione nullum habuit confortantem, vel aliquo modo adjuvantem. Atque adeo hoc verum est ut ipse in cruce clamaverit: *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* quis enim eum non dereliquit? quando ipso etiam Pater dereliquit. Ea vero derelictio, absit, ut significet Filium a Patre derelictum quoad presentiam, vel benevolentiam. In eo igitur solum dereliquit Pater Filium, quod permisit eum pati dolores intolerabiles, sine aliqua consolatione. Hæc autem Dominus illo tempore exprimere voluit, ne putaretur sine sensu doloris poenas illas tolerare. Viderant enim, qui adstant, eum tanta animi æquitate, et pace omnia, perpeti, ut ne gemitum quidem, aut suspirium ederet. Igitur ut intelligeremus, eum vere pati, et acerbissima pati, vocem illam emisit doloris et admirationis plenam: quasi dicere voluisset: *Fieri ne potest, Deus meus, ut Filium tuum dilectissimum in hanc doloris abyssum devenire permiseris? Gratias tibi, Domine, non quantas debemus, sed quantas possumus exsolvimus, quod tanto labore et dolore tuo nobis requiem, et lætitiæ sempiternam parare volueris. Sed adde ad beneficia tua, ut des nobis illuminatos oculos cordis, quibus gratiam istam cognoscemus, eam magnificiamus, et diligentissime custodiamus. Infige animis nostris memoriam perpetuam dolorum tuorum, ut illi sint nobis frænum fortissimum ab omni malo, et stimulus acutissimus ad omne bonum.*

Sed jam ad alteram considerationem dimensionum crucis veniamus. Longitudo crucis patientia est; latitudo, charitas; altitudo, obedientia; profunditas, humilitas: atque

hæ sunt virtutes, quæ instar lucidissimorum siderum in Christi Passione refulserunt.

Longitudo patientia est, quoniam ad patientiam pertinet longanimitas. Refulsit autem sapientia in Passione Christi, quia in tot injuriis a Juda, a Judæis, a Pilato, ab Herode, a turbis, per noctem, et per diem fere totum acceptis, nulla est audita vox ejus, vel irascentis, vel comminantis, vel conviciantis; sed plane ut Agnus innocens, qui portatur ad victimam non aperuit os suum. Verissime S. Petrus: *Christus*, inquit, *passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus; qui cum malediceretur, non maledicebat, cum pateretur, non comminabatur, tradebat autem judicanti se injuste.*

Latitudo charitas est, quia *Latum mandatum ejus est nimis*, ut Propheta canit; et vere latissimum mandatum, quod extenditur usque ad inimicos. Hæc autem quanto fulgore micaverit in Christi Passione testes sunt illæ voces, *Pater, dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt*. Quæ major charitas excogitari potest, quam non solum ignoscere inimicis, dum facinus eorum recens est, sed eos excusare, et Patri summo Judici commendare, atque indulgentiam illis precari? Quis unquam audivit talem excessum charitatis? Crucifixus dum vulnera sunt recentia, dum dolor acerbissimus viget, quasi oblitus sui, recordatur inimicorum; et eis Judicem placare nititur, dum illi coram ipso Domino crucifixo partiuntur inter se vestes ejus. Hoc certe factum ejusmodi est, ut mirum sit, si non omnes læsi ab inimicis, ad exemplum Domini sui, continuo mitescant, et serio statuunt acceptas injurias condonare.

Porro altitudo, obedientia est; respicit enim semper obedientia Deum altissimum, cujus proprium est, imperare, et cujus auctoritate omnes principes subditis suis imperant. Hæc vero virtus in Passione Christi non minus, quam cæteræ fulgorem clarissimum dedit. Obedivit enim Filius Patri in re omnium difficillima, dicente Apostolo: *Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis*. Et quamvis in horto Gethsemani, horror crudelissimæ Passionis Christi humanitatem ita invaserit, ut precaretur Patrem, ac diceret: *Pater, si vis, transfer calicem istum a me*; tamen obedientiam memor, statim subjunxit: *Verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat*. O quam

singulare obedientiæ documentum his verbis Dominus dedit. Hoc enim est vere abnegare seipsum; hoc est voluntatem propriam mortificare; hoc est Deo sacrificium omnium nobilissimum, et gratissimum immolare.

Denique profunditas, humilitas est, quæ semper in imo residet, et recumbit in novissimo loco, et omnibus cedit, nullum sponte sua præcedit. Hæc autem virtus ita chara semper Christo fuit, ut ipse proprie Doctor humilitatis haberi voluerit. *Discite a me*, inquit, *quia mitis sum, et humilis corde*; in Passione vero non modo non agere tulit, quod Barabbæ latroni, et homicidæ postpositus fuerit a populo Judæorum; sed ipse semetipsum humiliavit factus obediens usque ad mortem. Quid hic dices, anima Christiana, placebitne, hoc tanto humilitatis exemplo proposito, adversus illum hominem superbire, vel de præcedentia cum aliquo litigare? Sed hæc duo verba: *Humiliavit semetipsum*, quia videlicet nemo poterat eum cogere ad mortem crucis tolerandam, nisi ipse se humiliare voluisset, admonent me, ut ad alterum caput propositæ tractationis accedam.

Duo capita proposuimus, ex quibus probandum erat, defendendam esse a nobis Christi Passionem. Unum caput erat, consideratio Passionis Christi, non ut præterita, sed ut præsentis. Alterum, consideratio ejusdem Passionis non ut est in se, sed ut effectus est scelerum nostrorum. Et quoniam de priore capite satis multa dicta sunt, veniendum est ad posterius caput, ac breviter demonstrandum, non fuisse ullam potestatem inter homines, quæ Christum Passionis subjicere posset nisi ipse voluisset. Atque hoc quidem non est difficile demonstrare. Quis enim tantæ potentie fuit unquam, ut posset Filium Dei altissimi tot suppliciis, et ipsi morti subjicere? An cohors militum, et ministri Judæorum? At illi audita voce Filii Dei, *Ego sum*, abierunt retrorsum, et ceciderunt in terram. An præses Judææ Pilatus? At ille Pulvis, et cinis est, si ad Christum, qui virtus Dei est, comparetur. An Imperator Romanus? At ille quoque vermiculus terræ erat. An potentia Diaboli? At illos Christus verbo ejiciebat. An justitia Dei? At Christus innocens erat, sanctus, impollutus, segregatus peccatoribus, excelsoior cælis, et purior Angelis. Quid igitur Dei Filium flagellavit, cruci

affixit, occidit? Impietas mea, charitas Patris, et obedientia Filii. *Propter scelus populi mei percussus eum*, dixit Pater per Isaiam; et Apostolus subjunxit: *Humiliavit Filius semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis*. Itaque peccata mea, peccata tua, peccata Adami, et omnium filiorum ejus, causa fuerunt Passionis, et mortis Filii Dei. Non spinae, quamvis acutissimæ, potuissent caput illud tremendum potestatis cæli perforare, nisi superbia mea vires illis addidisset. Non flagella, quamvis plurima carnem illam atterere potuissent, nisi carnales appetitiones meæ illa juvissent. Non clavi ferrei, quamvis durissimi, manus illas, ac pedes perfodere valuissent, nisi avaritia mea, et evagationes meæ illos adegissent. Denique neque mors ipsa ad vitam opprimendam accedere fuisset ausa, nisi iniquitas mea aditum illi aperuisset. Ergone peccata hominum tantas habent vires, ut in Dei Filium prævaluerint? Non ipsa peccata, sed odium Dei in peccata, et amor Dei Patris in genus humanum et obedientia Filii Dei erga Patrem, hoc fecerunt. Sed peccatis hoc tribuimus, et merito tribuimus, quia nisi illa fuissent, Passio Dominica non fuisset. Proinde vere Filius Dei peccatis nostris Passionem suam imputare posset: sed quia dulcis, et pius est, non peccatis nostris, sed charitati, et misericordie suæ Passionem imputat suam. Sic enim ipse loquitur in Evangelio: *Nemo tollit animam meam a me, sed ego pono eam*, et Apostolus pro se, et pro nobis omnibus dicit: *Christus dilexit nos, et tradidit semetipsum pro nobis oblationem, et hostiam Deo in odorem suavitatis*.

Quid ergo retribuēs, anima mea, Domino, pro omnibus, quæ retribuit tibi? nihilne offerēs tanto benefactori, qui ut deleret peccata tua, et mundaret te, tradidit semetipsum in mortem, ut esset mors ejus hostia Deo pro te in odorem suavitatis? Offeram omnino cor contritum, et humiliatum, offeram lacrymas penitentiae testimonium odii in peccatum, offeram denique promptam voluntatem ad omne, quod a me petere dignatus fuerit. Pete ergo, Domine, quia nihil jam tibi negare poterimus, quia vulnerasti cor nostrum nimia charitate tua. Et quid putas, anima, Dominum petiturum nisi salutem anime tue? hoc enim petiit, cum in cruce dixit, *Sitio*. Itane bone Domine sic, sic superabundat charitas tua, ut qui pro nobis laborasti usque ad mortem, mortem

autem crucis, non aliam mercedem requiras, nisi ut et nos cooperemur in salutem animarum nostrarum? Hoc plane est exemplar verissimæ charitatis. Da ergo, Domine, quod petis, et pete quod vis. Sic enim adimplebitur voluntas tua, et obedientia nostra, in salutem nostram, et gloriam tuam.

CAP. IV.

De quarto fonte lacrymarum, qui est consideratio persecutionum Ecclesie.

Ecclesia Catholica, ut vera columba gemens, dum est in exilio et in via ad patriam, nunquam libera erit a persecutoribus, dicente Apostolo: *Omnes, qui volunt pie vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur*. Et quidem Ecclesie persecutiones alia sunt manifestæ, alia occultæ. Quando enim manifeste cessant statim oriuntur occultæ, quæ graviore esse videntur: nam de illis exponit S. Bernardus illa verba: *Facta est in pace amaritudo mea amarissima*. Itaque Ecclesia semper gemitibus opus habet, et qui legitimi filii ejus sunt, in hoc potissimum cognoscuntur, quod matris compatientes ipsi quoque a gemitibus et lacrymis non quiescunt. Percurramus, si placet, ætates Ecclesie. Prima ætas fuit ab adventu Domini usque ad tempora Neronis imperatoris. In ea ætate viguit persecutio Judæorum, quæ Christum ipsum in crucem egit, ac deinde S. Stephanum lapidavit; S. Jacobum majorem per Herodem occidit; S. Petrum carceri mancipavit; per se autem Apostolos omnes flagellavit. S. Jacobum minorem de pinnaculo templi dejecit; Apostolum Paulum quinquies flagellatum, interficere sæpe tentavit; et, quod per se Judæi non poterant, per gentiles efficere conabantur. *Concubant enim gentes adversus fratres, ut S. Lucas in Actis testatur*. Judæis divino judicio severissime castigatis, et partim occisis, partim dispersis, eversa civitate Hierosolyma, et regno ab eis omnino sublato, successit persecutio paganorum, Domitiano inchoante, ac sequentibus imperatoribus usque ad Constantinum magnum, summa crudelitate in Christianos grassantibus. Primus quidem persecutor paganus, Nero fuit; sed is adhuc durante persecutione Judaicæ, atque ante Hierosolymam eversam, Judæis exultantibus, Christianos persequi coepit. Sed quoniam paganorum persecutio per inter-

valla quædam nunc sæviebat, nunc pacem aliquam Christianis dabat, S. Cyprianus, et Eusebius Cæsariensis observarunt, in jus vallis illis semper viguisse occultam persecutionem vitiorum, quæ iram Domini ita provocabat, ut Dominus ipse novam persecutionem in populum suum grassari permitteret. Sed verba ipsorum audiamus.

Sanctus Cyprianus in sermone de lapsis: « Dominus, inquit, probari familiam suam voluit; et quia traditam nobis divinitus disciplinam pax longa corruperat, jacentem fidem, et pene dixerim, dormientem censura coelestis erexit: cumque nos peccatis nostris amplius pati mereremur, clementissimus Deus sic cuncta moderatus est, ut hoc omne, quod gestum est, exploratio potius, quam persecutio videretur. »

Eusebius Cæsariensis in historia: « Verum, inquit, cum nos præ nimia quadam licentia in molliorem delicatam, et dissolutam segnitiam essemus prolapsi, cumque alii aliis inviderem, maledictis insectari, et prope nos ipsi inter nos petulantibus linguis, tanquam mutuis armis, oppugnoare, et aliquando verborum contumelias velut hastas unus in alium intorquere, et præsidem Ecclesiarum alter alterius vires infringere, et populus in populum seditionem concitare inciperent: cumque ficta, et adumbrata sanctitatis species, quæ oratione nequit exprimi, et simulatio fronte occultata ad immensam quamdam pravitatem serpsisset divina ullio, dum permagna adhuc Christianorum ubique versabatur frequentia, parcius aliquanto, et remissius coepit in nos animadvertere. Sed ubi velut sensibus orbatu nulla cura incubuimus, ut divinum nomen placereamus, tum demum juxta Jeremiam obscuravit in ira sua Dominus filium Sion, etc. »

Postea vero quam persecutio Paganorum magna ex parte cessavit, exorta est persecutio Hæreticorum. Quamvis enim ab initio nascentis Ecclesie, nonnullæ hæreses, quasi zizaniam in medio tritici apparuissent: tanta fuit tamen rabies Arianorum, qui Constantini temporibus exorti sunt, ut priores Hæretici vix persecutores Ecclesie dici potuerint. Itaque ejusdem Constantini tempore bella Paganorum contra Ecclesiam extincta, et bella Hæreticorum exorta dici possunt. Durat autem adhuc hoc bellum, et durabit usque ad Antichristum: tunc enim exorget ultima persecutio, quæ, ut erit omnium brevissima, sic erit omnibus terribilior. Sed ego

nostra solum tempora considerare instituo, ut videam an hoc tempore gemere nos oporteat ob aliquam persecutionem; an potius gaudere, et lætari ob tranquillitatem, et pacem temporum nostrorum. Nisi autem valde decipior, video nostri temporis Ecclesiam, non una, vel altera, sed omnibus simul persecutionibus flagellari, excepta illi una, quam Antichristus novissimus excitabit.

Primum persecutio Judæorum nobis non deest: nam et per usuras Hebræi ubique fidelibus nocent, et ubi possunt Christianis imponunt, eosque decipiant, et alicubi, sub specie Christianissimi infidelitatem suam occulte propagant. Persecutio quoque Paganorum in Turcis, et Saracenis renovata, multis in locis, non solum in Asia, et Africa, sed etiam in Europa grassatur. Nec solum, deflemus quotidie damna temporalia, sed etiam spiritualia cum non pauci deficiant a Christo ad Mahometam. Accessit denique hoc nostro tempore persecutio Japonica, non semel renovata, quæ novellam illam Ecclesiam, paganico furore grassante, Martyrum sanguine redundare fecit. Persecutio autem Hæreticorum nescio an unquam fuerit major, et terribilior, sive quoad multitudinem sectarum, sive quoad sollicitudinem avertendi Catholicos a vera fide, sive quoad crudelitatem in orthodoxis presertim Sacerdotibus inaudita sævitia vexandis, atque trucidandis. In oriente, et meridie, adhuc vigent hæreses antiquæ Nestorii, et Eutychemis, in occidente et septentrione præter nuper inventas hæreses innumerabiles non desunt, qui renovare pergunt Arianismum, et Ebionis, et Cherinti dogmata ante annos mille trecentos extincta, atque sepulta. Itaque persecutio Hæreticorum, quæ nostra ætate viget, videtur ipsa sola omnes antiquas persecutiones superare. Quare si pii sumus, et si in membris columbæ vivis, et veris numeramur certe necesse est, ut compassionis lacrymas, non parce sed abundantissime profundamus. Quid enim? an non multis lacrymis digna est tot millium animarum cædes, quæ propter falsa dogmata quotidie ad inferos detruduntur? et in tot provinciis vel imminutus, vel omnino sublatus veri Dei cultus? Sed quid dicemus de occulta persecutione vitiorum? hanc enim occultam dico, quia movetur a persecutionibus, qui non videntur, id est, a spiritibus immundis, a principibus et potestatibus aeris hujus, quorum ignita jacula tanto gravius,

et frequentius feriunt, quanto magis incautos adoriuntur.

Antiquis Patrum nostrorum temporibus, ut ex Cypriano, et Eusebio audivimus, quando vigeat persecutio una, cessabat altera, quoniam Deus, in cujus manum sunt omnia, ad sedandam persecutionem vitiorum, excitabat, vel excitari patiebatur persecutionem Paganorum. Nunc autem omnes simul persecutiones patimur, et tamen nondum excitamur a somno, et nondum intelligimus gravissimam Dei manuum esse, quæ nos premit, et flagellat. Sed fortasse non viget hoc tempore persecutio vitiorum. Utinam id posset cum veritate dici. Ego enim in hac nostra Europæ parte, quæ per Dei gratiam libera est a persecutione Turcarum, et Hæreticorum, scio audiri non raro blasphemias in Deum, et sanctos, quales nec inter Turcas audiuntur. Et quale crimen est blasphemia tale? est, ut gravitate omnia peccata superet, ut S. Thomas vere affirmat; et in Testamento veteri, jussu Dei, ultimo supplicio, sine ulla misericordia, puniebatur. In quibusdam locis perjuria, quæ non longe absunt a blasphemia, adeo sunt frequentia, et familiaria, ut multi non erubescant, etiam in rebus clarissimis, falsa testimonia cum juramento affirmare. Horreo de carnalibus flagitiis aliquid dicere, de homicidiis, de furtis, de maledictis, in quibus omnibus impletur verbum Osæe Prophetæ: *Maledictum, et mendacium, et homicidium, et furtum, et adulterium inunnaverunt, et sanguis sanguinem tetigit.* Ubi illa vox, *inundaverunt*, significat peccatorum omnis generis abundantiam tantam, quanta esse solet aquarum, quando in alveo fluminis non capitur, sed extra ripas effunditur, et campos vicinos inundat. Illud etiam, *sanguinis sanguinem tetigit*, eandem multitudinem peccatoribus designat: sanguis enim Scripturis sæpe pro peccato accipitur, et tunc sanguis sanguinem tangere dicitur quando non est hoc loco una gutta sanguinis, et altera in altero, sed rivi sanguinum ubique decurrunt, et conjuncti in unum, quasi flumen, aut lacum efficiunt. Quid de luxu, et pompis, et vanitatibus dicam? an non quotidie ista crescunt, quasi in sacro Baptismo nantium non reniserimus Diabolo, et pompis ejus? Quid de cupiditate cumulandi aurum, et argentum, et augendi patrimoniam, et redditus, et conjungendi, ut loquitur Isaias, agros ad agros, et domos ad domos, quasi nulli sint in mundo pauperes,

quibus superflua dari possint? Legant Episcopi S. Bernardum in epistola ad Henricum Senonensem Archiepiscopum: legant Clerici eundem auctorem in declamatione super illa verba, *Eccc nos reliquimus omnia.* Legant omnes tum Clerici, tum laici sermonem tricesimum tertium ejusdem in Cantica, et tum judicent, quid de nostri temporis Christianis existimare debeant. Et quoniam locus postremus brevissimus est, non gravabor ipsa ejus verba ponere: « En, inquit, tempora ista libera quidem, Deo miserante, ab utraque illa malitia, » Paganorum videlicet, et Hæreticorum, quos significari docuit per timorem nocturnum, et sagittam volentem per diem; sed plane fœda a negotio perambulante in tenebris. Væ generationi huic a fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis, si tamen hypocrisis dici debet, quæ jam latere præ abundantia non valet. Serpit hodie putida tabes per omne corpus Ecclesie, et quo latius, eo desperatius, eosque periculosius, quo interius. Nam si insurgeret apertus inimicus Hæreticus, mitteretur foras, et aresceret, nunc vero quem ejiciet, aut quo abscondet se? Omnes amici, et omnes inimici; omnes necessarii, et omnes adversarii; omnes domestici, et nulli pacifici; omnes proximi, et omnes, quæ sua sunt quærunt. Ministri Christi sunt, et serviunt Antichristo; honorati incedunt de bonis Domini, qui Domino honorem non deferunt. Inde is, quem quotidie vides, meretricius nitor, histrionicus habitus, regius apparatus. Inde aurum in frænis, in sellis, et calcaribus, et plus calcaria, quam altaria fulgent. Inde splendida mensæ et cibus, et scyphis. Inde commensationes, et ebrietates; inde cithara, et lyra, et tibia; inde redundantia torcularia, et promptuaria plena, eructantia ex hoc in illud; inde dolia pigmentaria; inde referata marsupia. Pro hujusmodi esse volunt Ecclesiarii præpositi, Decani, Archidiaconi, Episcopi, et Archiepiscopi. Olim prædictum est, et nunc tempus impletionis advenit, ecce in pace amaritudo mea amarissima. Amara prius in nece Martyrum, amarior in conflictu Hæreticorum, amarissima nunc in moribus domesticorum. » Hæc sanctus Bernardus, cui comitem addere placet sanctum Cyprianum. Is in sermone de lapsis rationem reddere volens, cur Deus permisisset persecutionem, ait, « Studebant augendo patrimonio singuli, et oblitii quid credentes, aut sub Apostolis ante fecissent; aut semper fa-